

Utbildningsutskottets betänkande

1989/90:UbU9

Kommunalt huvudmannaskap för lärare
m.fl. på skolområdet

1989/90
UbU9

I detta betänkande behandlas förslag som regeringen förelagt riksdagen i proposition 1989/90:41 (utbildningsdepartementet) om kommunalt huvudmannaskap för lärare, skolledare, biträdande skolledare och syofunktionärer jämte motioner.

Propositionen

Regeringen har föreslagit att riksdagen godkänner propositionens förslag att avveckla den statliga regleringen av tjänsterna som lärare, skolledare, biträdande skolledare och syofunktionärer.

Motionerna

1989/90:Ub2 av Olof Johansson m.fl. (c) vari yrkas att riksdagen avslår regeringens proposition 1989/90:41 om kommunalt huvudmannaskap för lärare, skolledare, biträdande skolledare och syofunktionärer.

1989/90:Ub3 av Claes Roxbergh m.fl (mp) vari yrkas

1. att riksdagen avslår regeringens proposition 1989/90:41 om kommunalt huvudmannaskap för lärare, skolledare, biträdande skolledare och syofunktionärer,

2. att riksdagen begär att regeringen återkommer med ett nytt förslag enligt vad som anförs i motionen.

1989/90:Ub4 av Hans Nyhage (m) vari yrkas att riksdagen avslår proposition 1989/90:41.

1989/90:Ub5 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. (m) vari yrkas att riksdagen avslår propositionen.

1989/90:Ub6 av Karin Starrin (c) vari yrkas att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utformningen av ett nytt statsbidragssystem.

1989/90:Ub7 av Margit Gennser (m) vari yrkas att riksdagen avslår proposition 1989/90:41.

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag om att staten erbjuder kommunerna ett lån med så förmånliga villkor att kommunerna ges möjlighet att satsa på den nödvändiga upprustningen av skollokaler, utrustning och övrig arbetsmiljö,

2. att riksdagen fastställer nationella behörighetsregler för lärarna,

3. att riksdagen beslutar att det skall utgå ett specialdestinerat statsbidrag till kommunerna för skolverksamheten,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att detta specialdestinerade statsbidrag till skolorna reallt skall vara av minst samma storleksordning som budgetåret 1988/89,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att detta specialdestinerade statsbidrag skall vara kostnadsrelaterat på så sätt att det tar hänsyn till skiftande resursbehov på grund av regionala skillnader, elever med särskilda behov m.m.,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att de nya statsbidragen skall innehålla ytterligare medel som täcker kostnaderna för kvalitetskrav som innebär en maximigräns för klassernas storlek och en minimigräns för skolledarresursen,

7. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ett program för att tillgodose behovet av fortbildning,

8. att riksdagen hos regeringen begär förslag om sanktionsmöjligheter mot kommuner som bortser från de mål och regler som gäller för skolverksamheten, undervisningen och driften av skolorna,

9. att riksdagen under förutsättning av bifall till ovanstående yrkanden beslutar att godkänna regeringens förslag om att avveckla den statliga regleringen av tjänsterna som lärare, skolledare, biträdande skolledare och syofunktionärer.

1989/90:Ub9 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) vari yrkas att riksdagen avslår proposition 1989/90:41.

Utskottet

Riksdagen fattade våren 1989 beslut om skolans utveckling och styrning. Beslutet innebär att styrningen av skolverksamheten i större utsträckning än hittills måste ske genom ökad precisering av mål, riktlinjer och innehåll när det gäller undervisningen. På det lokala planet måste detta leda till ett vidgat ansvarstagande i strävan att förverkliga skolans mål m.m. Skolan måste för att kunna uppfylla kravet på en likvärdig utbildning anpassas efter enskilda elevers varierande förutsättningar, behov och intressen och efter lokala förutsättningar. Skolstyrelsen bör ha mycket goda möjligheter att med beaktande av de av riksdag och regering givna reglerna genom prioriteringar och extra satsningar utveckla skolverksamheten så långt den själv och ytterst kommunens fullmäktige önskar och ger ekonomiska och andra förutsättningar för (prop. 1988/89:4, bet. UbU7, rskr. 95).

Av riksdagsbeslutet framgår vidare att genom vidgningen av kommunernas ansvar till frågor som har samband med den direkta undervis-

ningen ökar behovet av att staten som en del av sitt övergripande ansvar för skolan följer upp, utvärderar och utövar tillsyn för att utröna om skolverksamhet i dess helhet bedrivs på ett sätt som motsvarar det ökade ansvaret. Riksdagens bostadsutskott har innevarande höst strukit under detta vid sin behandling av proposition 1988/89:154 om en ny regional statlig förvaltning genom att föreslå riksdagen att som sin mening ge regeringen till känna att den nya länsstyrelsens funktion när det gäller det allmänna skolväsendet bör få en stark inriktning mot utvärdering och tillsyn/inspektion. När det gäller inspektion av såväl den obligatoriska skolan som gymnasieskolan finns det sedan tidigare förebilder för en sådan (bet. 1989/90:BoU4, yttr. 1989/90:UbU1y).

Skolans personal förutsätts i det nämnda riksdagsbeslutet från våren 1989 ha till uppgift att ansvara för den dagliga verksamheten inom de ramar som dragits upp av riksdag och regering, resp. kommun. Skolans personal skall ha ett genomförandeansvar i förhållande till politiskt beslutade mål. Såväl mål som ramar och riktlinjer i övrigt måste utformas på ett sådant sätt att de lämnar personalen ett betydande utrymme för egna bedömningar och eget ansvarstagande.

I proposition 1989/90:41 föreslås att den statliga regleringen av tjänsterna som lärare, skolledare, biträdande skolledare och syofunktionärer vid grundskolan, gymnasieskolan, den kommunala vuxenutbildningen, grundutbildningen för vuxna, skolväsendet i kommun, särskolan och vuxenutbildningen för psykiskt utvecklingsstörda skall upphöra med utgången av år 1990. Detsamma föreslås gälla privatskola som avses i privatskoleförordningen (1967:270), riksinternatskolorna samt Bergskolan i Filipstad.

Lärare, skolledare, biträdande skolledare och syofunktionärer är anställda av kommunerna, men de innehar statligt reglerade tjänster. Med stöd av ett särskilt riksdagsbeslut (prop. 1967:131, SU 134, rskr. 327) sluter staten avtal om denna skolpersonals avlönings- och övriga anställningsvillkor med tillämpning av den s.k. ställföreträdarlagen (1965:576). Om den statliga regleringen av dessa tjänster upphör blir således ställföreträdarlagen inte längre tillämplig på dessa tjänster.

Enligt föredragande statsrådets bedömning utgör inte en fortsatt statlig reglering av tjänsterna som lärare, skolledare och syofunktionärer en förutsättning för en över hela landet likvärdig skola. En sådan uppnås enligt statsrådet genom andra styrmedel, t.ex. läroplaner, utvärdering, lärarutbildning, lärarfortbildning, behörighetsregler för lärartjänster och ett specialdestinerat statsbidrag. Skolans utveckling måste, heter det i propositionen, i stor utsträckning bygga på lokala initiativ.

Att styrningen skall förändras betyder dock självfallet inte att riksdag och regering skulle släppa ambitionen om en för alla elever likvärdig skola. Statsrådet fortsätter:

Det är då viktigt att slå fast att likvärdig inte behöver betyda likformig i betydelsen likadan. Tvärtom menar jag att den strävan efter individualisering, i bemärkelsen anpassning till ytterst varje enskild elev, som utgör en viktig målsättning för skolan, egentligen borde innebära att organisatoriska och andra lösningar skall kunna se olika ut i olika

skolor och för olika elever. Först genom att man lokalt kan bedöma och påverka viktiga förhållanden i skolan kan vi få den individualisering som är en förutsättning för en likvärdig skola. Jag kan således inte se en organisatorisk likformighet som ett krav för en likvärdig skola.

Av propositionen framgår att det inom utbildningsdepartementet, som en del av det totala förändringsarbetet, pågår en analys av hur en läroplan skall vara utformad för att kunna fungera som styrinstrument i en decentraliserad och målstyrd skola. Genom att uttrycka mål för skolan så entydigt som möjligt, liksom genom att vara tydlig i prioriteringarna mellan motstridiga ambitioner, bör skolans måldokument kunna få en mer direkt styrande funktion för skolarbetet. Föredragande statsrådet ser också en betydligt mer genomarbetad utvärdering av skolan, kopplad till mer precisa måldokument, som grundstenen i den framtida målstyrningen av skolan. Det är vidare enligt propositionen viktigt med en väl fungerande organisation för uppföljning och kontroll av verksamheten i skolan.

Det är också av grundläggande betydelse för skolan att staten bär en stor del av de totala kostnaderna för skolan. Enligt föredragande statsrådet är det därför nödvändigt att det utgår ett specialdestinerat statsbidrag till kommunerna för skolverksamheten av samma storleksordning som i dag. Bidraget måste enligt statsrådets mening ta hänsyn till regionala skillnader och andra strukturella faktorer som bidrar till kommunernas skiftande behov av resurser för skolverksamheten samt till resursbehovet för elever med särskilda behov, t.ex. handikappade elever. Statsrådet räknar med att under budgetåret 1990/91 återkomma till regeringen med förslag till riksdagen när det gäller statsbidrag till de olika skolformerna.

I sex motioner yrkas avslag på regeringens förslag i proposition 1989/90:41.

Enligt motion 1988/89:Ub4 (m) utlovade föredragande statsrådet i proposition 1988/89:150, bil.7, en bred analys av innebörden i och konsekvenserna av en kommunalisering av vissa tjänster på skolområdet. Genom detta analysarbete skulle klarläggas, hur man genom utveckling av andra styrinstrument skall kunna garantera de nationella målen för arbetet i skolan också vid ett eventuellt kommunalt huvudmannaskap. En sådan analys, heter det i motionen, föreligger alltså inte. Avslag yrkas på propositionen. Även i motion 1989/90:Ub5 (m) yrkas avslag på propositionen. Regeringens förslag anses leda till ett ökat politikerinflytande på skolan på lokal nivå. Vilket detta inflytande de facto blir är oklart, eftersom regeringens förslag bygger på ett antal förutsättningar som ännu inte föreligger. Slutligen erinras om att regeringen och statens arbetsgivarverk (SAV) har lagt ett bud som inte bara förutsätter kommunalisering. Budet uppfattas även som ett genombrott för en princip om lika slutlön oavsett studietid, skuldsättning m.m. Redan förhållandet att propositionen utnyttjas som ett påtryckningsmedel i pågående avtalsrörelse och avtalsrörelsen som ett argument för propositionens förslag är enligt motionärerna nog för att riksdagen bör avslå densamma. Propositionen bör avslås också enligt

motion 1989/90:Ub7 (m), i vilken hävdas att frågan om ändrat huvudmannaskap måste få vila under en förhållandevis lång tid på grund av regeringens och SAV:s osmidiga handläggning av densamma.

I motion 1989/90:Ub9 (fp) erinras om att en parlamentarisk kommitté i betänkandet (SOU 1988:20) En förändrad ansvarsfördelning och styrning på skolområdet behandlat kommunaliseringsfrågan och enhälligt avstyrkt en förändring, att frågan om kommunalisering inte har sakbehandlats av riksdagen innan den tagits upp i avtalsrörelsen och att en kraftig läraropinion motsätter sig en kommunalisering. Att besluta om en kommunalisering av ifrågavarande tjänster i dag anses vara fel, eftersom ingen nu vet vad som i framtiden kommer att gälla beträffande statsbidragssystem och andra styrinstrument m.m. på skolområdet. Motionärerna yrkar avslag på propositionen.

I motion 1988/89:Ub2 (c) erinras om pågående avtalsförhandlingar mellan bl.a. SAV, TCO-S och SACO/SR-S och att det i avtalsförslaget förutsätts att den statliga regleringen av tjänsterna i det kommunala och landstingskommunala skolväsendet upphör fr.o.m. den 1 januari 1991. Genom att SAV, säger motionärerna, i sitt slutbud till parterna har villkorat budet till ett riksdagsbeslut i huvudmannaskapsfrågan har riksdagen — mot sin vilja — kommit att få rollen som part i en fråga om löner och anställningsvillkor för skolans personal. Det anses vara en oacceptabel ordning. Motionärerna föreslår därför att riksdagen avslår propositionen.

I motion 1989/90:Ub3 (mp) yrkas avslag på propositionen (yrkande 1) och efterlyses ett nytt förslag (yrkande 2). Såväl utformningen av statsbidragssystemet och övrig målstyrning som kommunaliseringsfrågan måste behandlas samtidigt. Motionärerna önskar få belyst t.ex. hur överklagande av tjänstetillsättning kan komma till stånd. De önskar vidare bl.a. ett elevrelaterat statsbidragssystem.

I motion 1989/90:Ub8 (vpk) yrkande 9 tillstyrks regeringens förslag under förutsättning att motionärerna får bifall till övriga åtta yrkanden i motionen.

I motionen anförs inledningsvis att lärarna är den viktigaste resursen i skolan. När det gäller att skapa garantier för en likvärdig utbildning i den svenska skolan är både lärarutbildningen och lärarnas fortbildning två viktiga instrument. Motionärerna välkomnar den i propositionen aviserade analysen av lärarutbildningen för att avgöra om den i dag fungerar som ett tillräckligt effektivt instrument för att påverka utvecklingen i skolan eller om det behövs förändringar. När det gäller lärarnas fortbildning ansluter sig motionärerna till statsrådets bedömning att tre olika typer av fortbildningsbehov måste tillgodoses, nämligen dels den enskilde lärarens behov av utveckling, dels de behov som grundas på de specifika förhållandena vid en viss skola eller i en viss kommun, dels sådana behov som definieras av de nationella mål och ambitioner som finns för skolan. Motionärerna föreslår ett kraftigt utbyggt stipendiesystem som en modell för den individuellt motiverade fortbildningsverksamheten. Vidare kräver, säger motionärerna, en fortbildning av god kvalitet betydande insatser av högskolan. Riksdagen bör därför uttala att regeringen bör återkomma till riksdagen med

förslag till dels ett program för hur lärarnas fortbildning skall organiseras för att tillgodose de behov som angetts, dels ett stipendiesystem enligt motionärernas önskemål (yrkande 7).

Enligt samma motionärer är det ett nationellt ansvar att bidra till att de arbetsmiljöproblem som i dag finns i vissa skolor snarast löses. De föreslår att staten erbjuder kommunerna ett lån med förmånliga villkor, t.ex. ett räntefritt lån, som möjliggör för kommunerna att satsa på den upprustning av skollokaler, utrustning och övrig arbetsmiljö som är nödvändig. Riksdagen bör begära förslag härom (yrkande 1).

Samma motionärer konstaterar att riksdag och regering skall ange de nationella målen för skolans verksamhet samt övriga ramar som behövs för att förhindra stora skillnader i utbildningsstandard mellan kommunerna. För att regeringens och riksdagens intentioner skall kunna fullföljas bedöms det nödvändigt att kommunerna garanteras ett specialdestinerat statsbidrag till skolorna. Bidraget skall vara av minst samma storlek som i dag. Detta specialdestinerade statsbidrag skall vara kostnadsrelaterat på så sätt att det tar hänsyn till kommunernas skiftande resursbehov på grund av exempelvis regionala skillnader och elever med särskilda behov. Regeringens förslag om ett nytt statsbidrag för grundskolan bör enligt motionärerna innehålla ytterligare medel som täcker kostnaderna för att tillgodose sådana kvalitetskrav som en maximigräns för klassernas storlek och en minimigräns för skolledarresursen. Målsättningen bör vara högst 25 elever per klass i grundskolan. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (yrkandena 3, 4, 5 och 6).

Enligt motionärerna är det nödvändigt att det finns möjligheter att ingripa med sanktioner mot kommuner som bortser från de mål och regler som gäller för skolverksamheten, undervisningen och driften av skolorna. Riksdagen bör begära förslag härom (yrkande 8).

För att garantera en likvärdig nivå på undervisningen i landets skolor krävs slutligen enligt motion 1989/90:Ub8 att behörighetsreglerna för lärarna fastställs av riksdagen (yrkande 2).

I motion 1989/90:Ub6 (c) hävdas att staten bör bidra till skolans kostnader på ett sådant sätt att alla kommuner ges tillräckliga och likvärdiga förutsättningar att bära sitt ansvar.

Utskottet vill med anledning av propositionen och motionerna anför följande.

Utskottet delar uppfattningen hos både föredragande statsråd och motionärer att lärarna är den viktigaste resursen i skolan. Engagemanget hos dem är en drivkraft för utvecklingen. Både *lärarutbildning* och *lärarfortbildning* är två mycket viktiga faktorer när det gäller att åstadkomma en likvärdig undervisning i den svenska skolan.

Det bör därför ställas höga krav på lärarutbildningen. Av utbildningsplanen för grundskolläroplanen, fastställd den 31 maj 1988, framgår bl.a. att de blivande lärarna skall få en sådan utbildning att de skall kunna dels ge särskilt stöd åt elever med svårigheter, dels stimulera elever med särskilda förutsättningar. Av propositionen framgår att lärarutbildningen skall bli föremål för en särskild analys och att

utgångspunkten därvid skall vara att lärarutbildningen vid olika högskolor måste vara likvärdig i vissa från skolpolitisk synpunkt viktiga avseenden.

Utskottet anser det värdefullt att en sådan analys görs.

Fortbildningsinsatserna i anslutning till den nya lärarutbildningen är en naturlig fortsättning på redan pågående lokalt utvecklingsarbete i kommunerna. Genom ett tidigare riksdagsbeslut skall, räknat fr.o.m. budgetåret 1989/90, 50 milj.kr. anslås per år under en tioårsperiod som särskilt bidrag för fortbildning av lärare i grundskolan med anledning av lärarutbildningsreformen (prop. 1988/89:100 bil. 10, bet. UbU13, rskr. 282).

I den fortsatta fortbildningsverksamheten bör, som också framhålls i propositionen, tre olika typer av fortbildningsbehov tillgodoses, nämligen dels den enskilde lärarens behov av utveckling, dels de behov som grundas på de specifika förhållandena vid en viss skola eller i en viss kommun, dels sådana behov som definieras av de nationella mål och ambitioner som finns för skolan. En fortbildning av god kvalitet kräver betydande insatser av högskolan. Regeringen bör därför enligt utskottets mening återkomma till riksdagen med förslag till dels ett program om hur lärarnas fortbildning skall organiseras för att tillgodose de olika typer av behov som angetts, dels ett särskilt stipendiesystem för den individuellt motiverade fortbildningen. Utskottet föreslår att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Ub8 yrkande 7 och med anledning av proposition 1989/90:41 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Den fysiska miljö i vilken skolarbetet utförs är av varierande standard. På många håll, speciellt i vissa av storstadsregionernas kommuner, är lokalerna mycket dåliga. Belägg för detta finns bl.a. i rapporter från yrkesinspektioner och i allergiutredningens betänkande (SOU 1989:76) Att förebygga allergi. Utskottet konstaterar att kommunerna som arbetsgivare har ansvaret att hålla goda skollokaler. Detta framgår av arbetsmiljölagen (1977:1160). En del kommuner har också börjat en upprustning av sina skollokaler. Utskottet anser dock att statliga åtgärder behövs. Det statliga ansvaret för en likvärdig skola i alla delar av landet, som även vid ett samlat kommunalt huvudmannaskap måste finnas, gör enligt utskottets uppfattning sådana åtgärder angelägna. Dessa åtgärder bör enligt utskottets mening till sin volym och sin utformning vara sådana att de verkar snabbt och att de kraftigt stimulerar kommunerna till förbättringar av *den fysiska miljön i skolorna*. Staten bör därför som ett stimulansbidrag ställa till kommunernas förfogande 300 milj.kr. per år i 1990 års prisläge under en tioårsperiod för förbättringar av skolornas fysiska miljö. Det bör ankomma på regeringen att snarast möjligt under år 1990 utforma närmare bestämmelser härom och förelägga riksdagen förslag så att stödet kan börja utgå fr.o.m. år 1991.

Vad utskottet nu anfört om en upprustning av skolornas fysiska miljö — lokaler, utrustning och övrig arbetsmiljö — bör riksdagen med anledning av motion 1989/90:Ub8 yrkande 1 som sin mening ge regeringen till känna.

Av propositionen framgår att förslag skall lämnas till riksdagen under budgetåret 1990/91 när det gäller bl.a. *statsbidrag till grundskolan*.

En grundläggande förutsättning för att upprätthålla en likvärdig standard inom skolan är att staten även fortsättningsvis svarar för en betydande del av skolans finansiering. Det kräver enligt utskottets mening ett specialdestinerat statsbidrag till kommunerna för skolverksamheten. Utskottet förutsätter att detta specialdestinerade statsbidrag utformas så att någon kostnadsövertäckning från staten på kommunerna ej kommer att ske. Vid konstruktionen av det nya statsbidraget måste man därför utgå från minst samma bidragsnivå som vid tidpunkten för det fulla kommunala huvudmannaskapets ikraftträdande.

Ett nytt statsbidragssystem måste enligt utskottets mening bygga på principen att alla kommuner ges likvärdiga förutsättningar för att bära sitt ansvar. Till detta ansvar hör att skolan skall vara likvärdig i bemärkelsen att den skall ge alla elever en god utbildning oavsett faktorer som bostadsort, ekonomiska förhållanden, kön och social bakgrund. Utan att vara uttömmande vill utskottet ange några förhållanden som åtminstone måste beaktas vid konstruktionen av ett nytt statsbidragssystem. Regionala skillnader mellan olika landsdelar är betydande i vårt land. Dessa bör givetvis beaktas. Geografiska skillnader mellan kommuner, såsom stor glesbygd, speciella kommunikationsproblem m.m., bör speglas i ett statsbidragssystem. Elevrelaterade faktorer såsom antalet elever, andel och antal elever med särskilda behov (handikappade elever av skilda slag, elever med annat hemspråk än svenska, m.m.) måste likaledes tillmätas betydelse. För att en likvärdig standard skall kunna upprätthållas över hela landet i ett längre perspektiv är det vidare enligt utskottets mening viktigt att vid utformningen av statsbidraget för grundskolan inom en kommun som ett riktmärke ha en klasstorlek på högst ca 25 elever. Detta riktmärke får inte ses som ett delningstal.

Härutöver vill utskottet ånyo (jfr bet. 1988/89:UbU13 s. 14—16, rskr. 1988/89:282) framhålla som angeläget att vid konstruktionen av ett nytt statsbidrag den särskilda normeringen av medeltalet elever per basresurs för grundskolans mellanstadium avvecklas.

Slutligen är det likaledes viktigt för en likvärdig standard att den samlade skolledarresursen i en kommun, givetvis sedd i relation till skolväsendets volym, inte sänks under den nuvarande nivån.

Utskottet föreslår att riksdagen med anledning av proposition 1989/90:41 och motionerna 1989/90:Ub3 yrkande 2 delvis, 1989/90:Ub6 samt 1989/90:Ub8 yrkandena 3, 4, 5 och 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om utformningen av ett nytt statsbidrag till grundskolan m.m.

Frågor om tillsyn och utvärdering har utskottet behandlat i sitt betänkande om skolans utveckling och styrning. Tillsynen skall omfatta

skolans hela verksamhet, även t.ex. skollokaler, skolhälsovård, lärarnas och elevernas arbetsmiljö i övrigt, läromedel och skolbibliotek (bet. 1988/89:UbU7 s. 20 och 37). När det gäller frågan om *sanktionsmöjligheter beträffande kommun som bortser från de mål och regler som gäller för skolverksamheten, undervisningen och driften av skolorna* har utskottet tidigare (UbU 1985/86:14, rskr. 1985/86:203) konstaterat att läns- skolnämnder och skolöverstyrelsen i sådana situationer har att använda sig av statsbidragsförordningens möjlighet att hålla inne del av statsbidrag, tills rättelse skett. Utskottet anser att ett sanktionssystem skall finnas och att regeringen därför nog bör pröva *hur* ett sådant skall vara utformat i ett målstyrt skolsystem. Detta bör riksdagen med bifall till motion 1989/90:Ub8 yrkande 8 och med anledning av proposition 1989/90:41 som sin mening ge regeringen till känna.

Det är viktigt att det vid ett införande av kommunalt reglerade tjänster för lärare, skolledare, biträdande skolledare och syofunktionärer liksom nu finns *regler för behörighet till* samtliga dessa *tjänster*. Enligt riksdagens beslut år 1985 skall tjänstetillsättningen ske på grundval främst av skickligheten för läraruppgifterna (jfr UbU 1985/86:5 s. 6, rskr. 1985/86:50). Utskottet förutsätter att regeringen även fortsättningsvis kommer att fastställa meritvärderingsbestämmelser för de tjänster för vilka regeringen fastställer regler om behörighet.

Utskottet föreslår att riksdagen med anledning av motion 1989/90:Ub8 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om behörighetsbestämmelser m.m. för samtliga här nämnda tjänster. Utskottet vill tillägga följande.

Skolstyrelsen och utbildningsnämnden är förvaltningsmyndigheter liksom övriga nämnder i kommun resp. landsting. Som en konsekvens av att föreskrifter om den kommunala självstyrelsen togs in i 1974 års regeringsform (1 kap. 1 §) kom 1 kap. 9 § regeringsformen att gälla även kommuner och landsting. Paragrafen lyder:

Domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen skall i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen samt iakttaga saklighet och opartiskhet.

Paragrafen ger uttryck för den objektivitetsprincip som skall gälla all förvaltning och sålunda även den kommunala i dess helhet. När det gäller speciellt tjänstetillsättningsbeslut bör det särskilt uppmärksammas att kommunala arbetsgivare liksom statliga omfattas av lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet, vilken bl.a. innefattar föreskrifter om kollektivavtal (23—31 §§) samt om medbestämmanderätt (32 §). I detta sammanhang bör nämnas att med lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister har arbetsdomstolen gjorts behörig att i princip pröva alla arbetstvister.

Utskottet delar föredragande statsrådets uppfattning att läroplanens mål för undervisning och annan verksamhet i skolan måste göras tydligare. De måste formuleras på ett sådant sätt att de framstår som möjliga att genomföra (jfr bet. 1988/89:UbU7 s. 14—16). Inom regeringskansliet pågår nu ett arbete som berör utformning av både läroplaner och

statsbidrag för skolans verksamhet. Det omfattar förenkling av regelsystem för skolan och metoder för uppföljning och utvärdering av verksamheten. Det får konsekvenser för utformningen av den statliga skoladministrationen. Förslag till förändringar i olika frågor kommer att successivt behandlas av riksdagen.

Utskottet vill slutligen framhålla att lärarnas kunskaper och deras erfarenheter av utbildningen i skolan ger dem de bästa förutsättningarna för att förändra och förbättra verksamheten. Utskottet vill i sammanhanget också peka på att uppgiften att välja undervisningsmetod m.m. är förbehållen lärarna och eleverna. Skolstyrelsen skall inte direkt gripa in i metodiska eller pedagogiska frågor av professionell karaktär, även om den noga bör följa och låta utvärdera undervisningens resultat och vid behov kräva förändringar och förbättringar. När det gäller relationen mellan lärare, skolledare och skolstyrelse erinrar utskottet om vad utbildningsutskottet år 1983 anfört om bl.a. det pedagogiska arbetet vid en skolenhet (UbU 1983/84:3) och om vad som i (SOU 1986:11) Enklare skolförfattningar redovisats om gränsdragningen mellan förtroendevaldas och tjänstemäns funktioner. Som tidigare nämnts i detta betänkande (s. 3) berördes också dessa frågor i samband med riksdagens beslut våren 1989 om skolans utveckling och styrning.

På grundval av vad utskottet anfört i det föregående tillstyrker utskottet proposition 1989/90:41 i vad gäller *avveckling den 1 januari 1991 av den statliga regleringen av vissa tjänster* och därmed också motion 1989/90:Ub8 yrkande 9. Utskottet avstyrker således motionerna 1989/90:Ub2, 1989/90:Ub3, 1989/90:Ub4, 1989/90:Ub5, 1989/90:Ub7 och 1989/90:Ub9, i vilka föreslås avslag på propositionen. Utskottet anser att det nuvarande delade huvudmannaskapet har inneburit att varken stat eller kommuner har tagit det fulla ansvaret för skolan och dess verksamhet. Ett samlat kommunalt driftansvar med kommunalt huvudmannaskap för skolans personal kommer enligt utskottets mening att innebära fördelar när det gäller samverkan mellan skolan och annan kommunal verksamhet, t.ex. förskolan. Lokala initiativ i olika kommuner kan vidare stimulera till nya initiativ i fråga om skolans utveckling.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. *beträffande förslag till ett program för lärares fortbildning m.m.*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Ub8 yrkande 7 och med anledning av proposition 1989/90:41 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

res. I (m)

2. *beträffande upprustning av skolornas fysiska miljö*

att riksdagen med anledning av motion 1989/90:Ub8 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

res. I (m)

3. beträffande *utformningen av ett nytt statsbidragssystem för grundskolan m.m.*

att riksdagen med anledning av proposition 1989/90:41 och motionerna 1989/90:Ub3 yrkande 2 delvis, 1989/90:Ub6 samt 1989/90:Ub8 yrkandena 3, 4, 5 och 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

res. 1 (m)

res. 2 (fp, mp)

4. beträffande *sanktioner mot kommuner som bortser från mål och regler för skolverksamheten m.m.*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Ub8 yrkande 8 och med anledning av proposition 1989/90:41 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

res. 1 (m)

5. beträffande *regler för behörighet till vissa kommunala tjänster m.m.*

att riksdagen med anledning av proposition 1989/90:41 och motion 1989/90:Ub8 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

res. 3 (m, fp)

res. 4 (c)

res. 5 (mp)

6. beträffande *avveckling av den statliga regleringen av vissa tjänster*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Ub8 yrkande 9 och med avslag på motionerna 1989/90:Ub2, 1989/90:Ub3 yrkande 1 och yrkande 2 delvis, 1989/90:Ub4, 1989/90:Ub5, 1989/90:Ub7 och 1989/90:Ub9 godkänner vad som förordats i proposition 1989/90:41 om avveckling av den statliga regleringen av tjänsterna som lärare, skolledare, biträdande skolledare och syofunktionsnärer den 1 januari 1991.

res. 3 (m, fp)

res. 4 (c)

res. 5 (mp)

Stockholm den 30 november 1989

På utbildningsutskottets vägnar

Lars Gustafsson

Närvarande: Lars Gustafsson (s), Larz Johansson (c), Helge Hagberg (s), Ann-Cathrine Haglund (m), Bengt Silfverstrand (s), Lars Leijonborg (fp), Lars Svensson (s), Birgitta Rydén (m), Ingvar Johnsson (s), Margareta Hemmingsson (s), Birger Hagård (m), Carl-Johan Wilson (fp), Marianne Andersson (c), Ewa Hedkvist Petersen (s), Ingegerd Wärnersson (s), Ylva Johansson (vpk) och Claes Roxbergh (mp).

1. Förslag till ett program för lärares fortbildning m.m. Upprustning av skolornas fysiska miljö, m.m. (mom. 1—4)

Ann-Cathrine Haglund, Birgitta Rydle och Birger Hagård (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 6 börjar med "Utskottet delar" och på s. 9 slutar med "till känna" bort ha följande lydelse:

Många av de förslag som nu framförs i anslutning till propositionen är angelägna. Enligt utskottets uppfattning bör dock frågor av detta slag tas upp i samband med riksdagens årliga budgetbehandling eller i annat sammanhang som är mer lämpligt. Därmed avstyrker utskottet motionerna 1989/90:Ub3 yrkande 2 delvis, 1989/90:Ub6 och 1989/90:Ub8 yrkandena 1, 3, 4, 5, 6, 7 och 8 samt motsvarande delar i propositionen.

dels att momenten 1, 2, 3 och 4 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1—4. *beträffande förslag till ett program för lärares fortbildning m.m., upprustning av skolornas fysiska miljö, m.m.*

att riksdagen avslår proposition 1989/90:41 samt motionerna 1989/90:Ub3 yrkande 2 delvis, 1989/90:Ub6 och 1989/90: Ub8 yrkandena 1, 3, 4, 5, 6, 7 och 8,

2. Utformningen av ett nytt statsbidragssystem för grundskolan m.m. (mom. 3)

Lars Leijonborg (fp), Carl-Johan Wilson (fp) och Claes Roxbergh (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar med "En grundläggande" och slutar med "grundskolan m.m." bort ha följande lydelse:

Ett nytt statsbidragssystem för grundskolan måste enligt utskottets mening vara elevrelaterat och bygga på principen att alla kommuner ges likvärdiga förutsättningar att bära sitt ansvar. Skolplikten kan fullgöras i såväl grundskola som fristående skola. De fristående skolorna har för närvarande betydande ekonomiska problem. Den akuta ekonomiska krisen måste lösas omgående. När ett nytt statsbidragssystem för den obligatoriska skolan m.m. utformas i regeringskansliet, förutsätter utskottet därför att regeringen beaktar de fristående skolornas behov av ekonomiskt stöd. Skillnader i bidrag mellan kommunala och fristående skolor bör enligt utskottets mening betingas endast av klart verifierbara skillnader av objektiv natur.

Vad utskottet anfört om utformningen av ett nytt statsbidragssystem för grundskolan och godkända fristående skolor bör riksdagen med

anledning av proposition 1989/90:41 och motionerna 1989/90:Ub3 yrkande 2 delvis, 1989/90:Ub6 samt 1989/90:Ub8 yrkandena 3, 4, 5 och 6 som sin mening ge regeringen till känna.

1989/90:UbU9

dels att moment 3 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

3. *beträffande utformningen av ett nytt statsbidragssystem för grundskolan m.m.*

att riksdagen med anledning av proposition 1989/90:41 och motionerna 1989/90:Ub3 yrkande 2 delvis, 1989/90:Ub6 samt 1989/90:Ub8 yrkandena 3, 4, 5 och 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

3. Avveckling av den statliga regleringen av vissa tjänster, m.m. (mom. 5 och 6)

Ann-Cathrine Haglund (m), Lars Leijonborg (fp), Birgitta Rydle (m), Birger Hagård (m) och Carl-Johan Wilson (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar med "Det är" och på s. 10 slutar med "skolans utveckling" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att riksdagen inte nu bör ta ställning till de förslag som framläggs i proposition 1989/90:41. Propositionen har med rätta betecknats som ett otillbörligt inhopps i den pågående avtalsrörelsen och den bör följaktligen avslås.

dels att momenten 5 och 6 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

5—6. *beträffande avveckling av den statliga regleringen av vissa tjänster, m.m.*

att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Ub2, 1989/90:Ub3 yrkande 1 och yrkande 2 delvis, 1989/90:Ub4, 1989/90:Ub5, 1989/90:Ub7 och 1989/90:Ub9 avslår proposition 1989/90:41 samt motion 1989/90:Ub8 yrkandena 2 och 9.

4. Avveckling av den statliga regleringen av vissa tjänster, m.m. (mom. 5 och 6)

Larz Johansson och Marianne Andersson (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar med "Det är" och på s. 10 slutar med "skolans utveckling" bort ha följande lydelse:

Trots de förbättringar gällande kommunernas möjligheter att ta ett vidgat ansvar för skolverksamheten som utskottet har redovisat i det föregående, kvarstår huvudinvändningen att regeringen borde ha redovisat ett förslag till nytt statsbidragssystem.

Om ett sådant förslag hade förelegat hade kommunerna kunnat få de garantier för att staten tar sin del av kostnadsansvaret som krävs i motionerna 1989/90:Ub2 och 1989/90:Ub6. Utskottet anser att detta är en förutsättning för att nu kunna fatta beslut i frågan om avveckling av den statliga regleringen av vissa tjänster inom skolväsendet.

Som framhållits i de nämnda motionerna måste kommunerna få full kompensation för de kostnadsökningar som kan bli följden av de

förhandlingar om löner och anställningsvillkor inom skolområdet som nu pågår. Med hänsyn till de stora utgifter som kommunerna redan har för skolväsendet finns det skäl att ytterligare öka driftbidragets kostnadsrelatering och därmed ge kommunerna en mera likformig kostnadstäckning. Ett nytt statsbidragssystem får således inte innebära någon ytterligare kostnadsövertäckning på kommunerna.

Det nuvarande statsbidragssystemet medverkar till en betydande skatteutjämning mellan olika kommuner. Enligt utskottets mening har detta en stor betydelse för möjligheterna att upprätthålla en över landet likvärdig utbildningsstandard. Denna utjämningsseffekt måste således bibehållas även i ett kommande statsbidragssystem.

Utskottet vill vidare framhålla att ett nytt statsbidrag inte kan göras elevrelaterat i så motto att det uttrycks i en s.k. elevpeng som följer eleven. Ett sådant system skulle innebära betydande nackdelar — inte minst för kommuner i glesbygdsområden. Det skulle vidare leda till betydande orättvisor och i hög grad äventyra likvärdigheten i utbildningsväsendet.

Utskottet konstaterar således att det inte föreligger erforderliga förutsättningar att nu fatta beslut om ändrat huvudmannaskap. Med bifall till motionerna 1989/90:Ub2, 1989/90:Ub3 yrkande 1 och yrkande 2 delvis, 1989/90:Ub4, 1989/90:Ub5, 1989/90:Ub7 och 1989/90:Ub9 bör riksdagen därför avslå propositionen liksom motion 1989/90:Ub8 yrkandena 2 och 9.

dels att momenten 5 och 6 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

5—6. *beträffande avveckling av den statliga regleringen av vissa tjänster, m.m.*

att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Ub2, 1989/90:Ub3 yrkande 1 och yrkande 2 delvis, 1989/90:Ub4, 1989/90:Ub5, 1989/90:Ub7 och 1989/90:Ub9 avslår proposition 1989/90:41 och motion 1989/90:Ub8 yrkandena 2 och 9.

5. Avveckling av den statliga regleringen av vissa tjänster, m.m. (mom. 5 och 6)

Claes Roxbergh (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar med "Det är" och på s. 10 slutar med "skolans utveckling" bort ha följande lydelse:

Skolans miljö, dess arbetsformer och undervisningens innehåll skall utformas så, att varje elev tillförsäkras studier och utveckling i sin egen takt. Utskottet anser att en betygslös decentraliserad grundskola är en förutsättning för detta och att kommunaliserade lärartjänster är en väg för att förverkliga en sådan skola.

Enligt utskottets mening bör dock propositionen avslås eftersom det finns alltför många osäkra faktorer i det förslag som nu framlagts. Riksdagen bör därför begära ett nytt genomarbetat förslag.

Utskottet anser avslutningsvis att det är djupt olyckligt att kommunaliseringsfrågan tagits upp i avtalsrörelsen, innan riksdagsbeslutet är

fattat. Utskottet tillstyrker således motionerna 1989/90:Ub2, 1989/90:Ub3 yrkande 1 och yrkande 2 delvis, 1989/90:Ub4, 1989/90:Ub5, 1989/90:Ub7 och 1989/90:Ub9 och avstyrker förutom propositionen även motion 1989/90:Ub8 yrkandena 2 och 9.

1989/90:UbU9

dels att momenten 5 och 6 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

5—6. *beträffande avveckling av den statliga regleringen av vissa tjänster, m.m.*

att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Ub2, 1989/90:Ub3 yrkande 1 och yrkande 2 delvis, 1989/90:Ub4, 1989/90:Ub5, 1989/90:Ub7 och 1989/90:Ub9 avslår proposition 1989/90:41 och motion 1989/90:Ub8 yrkandena 2 och 9.

Särskilda yttranden

1. Propositionen (mom. 1—6)

Ann-Cathrine Haglund, Birgitta Rydle, Birger Hagård (alla m) anför:

I motion 1989/90:Ub5 redovisas moderata samlingspartiets syn på proposition 1989/90:41 om kommunalt huvudmannaskap för lärare, skolledare, biträdande skolledare och syofunktionärer.

Frågor som det ankommer på riksdagen att fatta beslut om bör inte tas upp i avtalsförhandlingar innan riksdagen blivit i tillfälle att ta ställning. Redan förhållandet att propositionen utnyttjas som ett påtryckningsmedel i pågående avtalsrörelse och avtalsrörelsen som ett argument för propositionens förslag är skäl att avslå densamma. Propositionen är ett kraftigt och otillbörligt inbrott i avtalsrörelsen!

Att forcera fram ett beslut om kommunalisering skapar motsättningar och förtroendeklyftor som det kan ta mycket lång tid att överbrygga. Detta ökar inte lärarnas arbetsglädje och vilja till samarbete. Priset för en kommunalisering blir högt om det leder till ytterligare urholkning av förtroendet mellan lärare och politiker. Risker är stora att beslutet kan leda till en allvarlig och långvarig skolkris.

En kommunalisering har inget värde för elevernas kunskaper eller för utvecklingen av kvaliteten i övrigt. En kommunalisering leder till ökat politikerinflytande på lokal nivå. Skolan blir inte bättre för vare sig elever, föräldrar eller lärare!

För att åstadkomma bättre kvalitet i undervisningen och ge fler elever bättre kunskaper och färdigheter, är det nödvändigt att fullt ut tillvarata lärarnas professionalism och föräldrarnas intresse för sina barn. Det gäller att klart ange skolans mål, att ge frihet att välja skola, att minska regleringen av arbetet i skolan och att överlåta åt skolans personal att genomföra undervisningen i de former man finner bäst.

Skolministern utlovade i våras (prop. 1988/89:150 bil. 7) en bred analys av innebörden i och konsekvenserna av en kommunalisering av vissa tjänster på skolområdet. Den utlovade analysen har inte förelagts riksdagen.

I stället kan vi konstatera att propositionen föreslår en mängd utredningar och analyser. Dessa skall ge förutsättningar för att ett kommunalt huvudmannaskap skall leda till en bättre utbildning. Detta arbete borde ha varit avklarat innan förslag lagts om ett förändrat huvudmannaskap. Regeringen har lagt sitt förslag utan att redovisa några fördelar med ett förändrat huvudmannaskap och utan att samtidigt föreslå minskningar av den i dag hårda centralregleringen av skolan.

Vi hade förväntat oss att en analys skulle ge svar på vad en eventuell kommunalisering av lärartjänsterna skulle kunna betyda för elever, lärare, skolor och kommuner liksom på vilket sätt en förändring skulle ge fler elever bättre kunskaper och lärarna bättre arbetsmöjligheter.

I propositionen finns i stället stora oklarheter på viktiga punkter.

Kommunerna skall ha större möjlighet att välja vägar och medel för att nå de nationella målen, anför skolministern. Vad detta kan innebära är höljt i dunkel. Vad innebär detta för den enskilde eleven?

Argumenteringen om den likvärdiga utbildningen är ofullständig. Det är ett steg i rätt riktning när propositionen konstaterar att det krävs olika lösningar för olika elever, men regeringen tar inte konsekvenserna av sin egen analys utan låter specialregleringen av arbetet i skolan vara kvar.

I en likvärdig utbildning ligger, enligt vår mening, att ge varje elev möjlighet att så långt som möjligt utvecklas efter sina förutsättningar.

I propositionen talas mycket om målstyrning men utan att detta preciseras och utan att kunskaper och färdigheter nämns. Vi har sedan många år föreslagit att skolans mål skall formuleras så att lärarnas uppgift blir tydlig och möjlig att genomföra.

Beträffande utvärderingen förbigår regeringen betygens självklara betydelse.

Regeringen aviserar sin ambition att förändra den statliga skoladministrationen men i vilken riktning ges inget besked.

Beträffande lärarutbildningen tvekar regeringen redan om den fyller sitt syfte. Vi hävdar för vår del att den nya lärarutbildningen inte ger tillräckliga kunskaper och färdigheter för att klara av det krävande arbetet i skolan. Endast kunskap ger den säkerhet som gör att läraren blir trygg och effektiv i sitt arbete.

Goda ämneskunskaper ger mer än något annat åt lärare den säkerhet som gör det möjligt för dem att även stödja elevernas sociala utveckling. Fortbildning och annan utbildning för ökad kunskap hos lärarna är därför viktiga inslag i skolans personalutveckling. Fortbildningen av grundskolans lärare bör i första hand avse ämnesfördjupning.

Eftersom den utlovade analysen saknas är oklarheterna stora på de flesta punkter. Ett beslut om en ändring av huvudmannaskapet innan man vet förutsättningarna för det fortsatta arbetet i skolan är inte rimligt.

Det måste också anses anmärkningsvärt, att en så stor och väsentlig fråga som kommunalisering av den obligatoriska skolan inte blir

föremål för direkt lagstiftning. I propositionen saknas dessutom en redogörelse för vilka olika författningsändringar som måste ske. Mot denna bakgrund hade det varit angeläget, att hela frågans formella sida hade prövats av konstitutionsutskottet. Vår begäran avvisades emellertid av utskottsmajoriteten.

Kommunaliserade lärartjänster än ingen förutsättning för förändringar och förbättringar av skolan. Däremot kan en kommunalisering visa sig ha ett värde när alla övriga förutsättningar är uppfyllda.

Den moderata skolpolitiken syftar till att ge alla elever möjligheter att utvecklas utifrån sina förutsättningar. Vi här tidigare i våra motioner redovisat huvudpunkterna i vårt program för en bra skola, särskilt i motion 1988/89:Ub806.

Vi vill bl.a. ha:

- *Klara mål som sätter kunskaper och färdigheter i centrum.* Målen skall formuleras så att skolans uppgift blir tydlig och möjlig att genomföra.
- *Betyg som redovisar kunskaper och färdigheter i relation till läroplanens krav.*
- *En nytt system för statsbidrag som följer elevens val av skola.* Den svenska skolan förfogar internationellt sett över stora resurser. Utbildningsresultatet står emellertid inte i proportion härtill. Dessa rikliga resurser borde, använda i ett annat mönster, kunna ge ett betydligt bättre resultat.

Det gäller att klart ange skolans mål, att minska regleringen och överlåta åt skolans personal att genomföra undervisningen i de former man lokalt finner lämpliga samt att ge elever och föräldrar rätten att själva fritt välja skola.

Statsbidraget skall vara elevrelaterat och följa eleven till den skola elev och föräldrar valt, oavsett om skolan är fristående eller offentlig. Statsbidragssystemet bör vara så utformat att det garanterar kommuner i glesbygd sådana resurser att deras små skolor kan fortleva.

Vi vill vidare ha:

- *Ökade möjligheter att välja inriktning och studiekurs efter intresse.* Elevernas förutsättningar att lyckas väl i sina studier ökar om de kan välja kurs efter eget intresse. Valmöjligheter skall inte begränsas till vissa ämnen utan fördjupning skall kunna förekomma även i ämnen i den ordinarie timplanen. Genom att välja inslag av självstudier ökas möjligheterna till individuella studieprogram.
- *En fristående organisation för utvärdering av skolresultaten.* Det är inte lämpligt att den organisation som ger verksamheten dess förutsättningar också svarar för utvärdering av resultaten.

Ingen av de angivna förutsättningarna är för handen. Utlovade analyser och förslag ger inte några garantier för att våra krav skall infrias och oklarheter i övrigt skall redas ut. För oss återstår endast att avvisa kommunaliseringen av lärartjänsterna.

I samband med behandlingen av propositionen har många centrala och principiella utbildningspolitiska frågor diskuterats. Vi vill hänvisa till våra tidigare nämnda motioner i dessa frågor samt när det gäller program för fortbildning av lärare i grundskolan till reservation 1 till utbildningsutskottets betänkande 1988/89:UbU13 och när det gäller utformningen av ett nytt statsbidragssystem för grundskolan m.m. till reservation 4 till utbildningsutskottets betänkande 1989/90:UbU3.

Dessa angelägna frågor bör — såsom anges i reservation 1 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. — tas upp i samband med riksdagens årliga budgetbehandling eller i annat lämpligt sammanhang.

2. Propositionen (mom. 1—6)

Lars Leijonborg och Carl-Johan Wilson (båda fp) anför:

Genom propositionen om kommunalisering av lärartjänster försatte regeringen riksdagen i en tvångssituation. Ett nej till propositionen skulle få omedelbara konsekvenser i den inflammerade avtalsrörelsen på skolområdet, där omfattande stridsåtgärder redan pågick.

Folkpartiet godtar inte det tvångsläget. Vi förutsätter att regeringen och arbetsgivarverket, oavsett vilket beslut riksdagen fattar, söker nå ett rimligt avtal och arbetsfred på skolområdet.

Den avtalsrörelse som skulle återge lärarna deras arbetsglädje har i själva verket skapat en ny bitterhet som kommer att skada skolan, också efter den tidpunkt då den nu pågående konflikten är avslutad.

Vårterminen 1989 inleddes med att Sveriges elever och lärare, bokstavligen och bildligt, tågade till utbildningsdepartementet i protest mot att regeringen föreslog indragningar av statsbidraget till skolan därför att lärarna fått mer än fem procent i lönehöjning. Höstterminen 1989 avslutas med att lärarna, trots att de nu erbjudits flerdubbelt större lönehöjningar, strejkar och visar ännu större förbittring mot arbetsgivaren.

Det är illavarslande att socialdemokraterna väljer att driva igenom sin skolpolitik med minsta möjliga majoritet och med kommunisternas stöd. En förutsättningslös översyn av statsbidragssystemet kommer i och med överenskommelsen mellan socialdemokraterna och vpk inte att kunna ske.

De skolpolitiska åtgärder som föreslås i föreliggande betänkande kommer inte att innebära att valfriheten och mångfalden i skolpolitiken ökar. Möjligheterna att inrätta skolor med särskild profil kommer inte att öka och inte heller möjligheterna för elever och föräldrar att välja skola. Ej heller ökar utrymme för skolor med enskild huvudman.

I stället för ett förenklat statsbidragssystem får vi ännu ett specialbidrag — stimulansbidrag för upprustning av skolans fysiska miljö.

I föreliggande betänkande berörs en rad stora utbildningspolitiska frågor och principer. Vi hänvisar i dessa frågor dels till de uppfattningar om utbildningspolitiken som vi redovisat i våra motioner, särskilt 1988/89:Ub817 och 1989/90:Ub9, dels till reservation 1 om fortbildning av lärare i grundskolan i utbildningsutskottets betänkande 1988/89:UbU13.

Larz Johansson och Marianne Andersson (båda c) anför:

I vår partimotion som väcktes med anledning av regeringens proposition 1989/90:41 har vi riktat skarp kritik mot regeringen för en exempellös sammanblandning av den pågående lönerörelsen för skolans personal och den politiska frågan om kommunalisering av vissa tjänster inom skolområdet. Genom denna sammanblandning har regeringen gjort riksdagen till part i avtalsrörelsen. Detta förhållande ledde oss till att i motionen yrka avslag på propositionen.

Genom de händelser som därefter har inträffat har frågan blivit än mer komplicerad. Två av de inblandade personalorganisationerna — TCO-S-förbunden, Sveriges Lärarförbund och Svenska Facklärarförbundet — har beslutat att acceptera det från statens arbetsgivarverk framlagda slutbudet medan den tredje organisationen — Lärarnas Riksförbund inom SACO-S — vidtagit konfliktåtgärder.

Därav följer att ett ja till regeringens förslag om en kommunalisering blir ett ställningstagande för de förbund som beslutat att acceptera budet och ett ställningstagande mot det förbund som är i konflikt med arbetsgivaren. Å andra sidan innebär ett nej till regeringens proposition ett ställningstagande för den part som vidtagit stridsåtgärder och mot dem som sagt ja till arbetsgivarverkets bud eftersom budet inte kvarstår vid ett nej från riksdagens sida i kommunaliseringsfrågan.

Vår kritik mot regeringens handläggning kvarstår med oförminskad styrka.

4. Propositionen (mom. 1—6)

Ylva Johansson (vpk) anför:

Frågan om huvudmannaskapet för lärarna, skolledarna, de biträdande skolledarna och syofunktionärerna har blandats in i en pågående avtalsrörelse. Vpk kritiserar denna sammanblandning som avsevärt försvårat riksdagens behandling av frågan. Frågan skall självfallet avgöras genom beslut i riksdagen och inte genom avtal mellan parterna.

